

Chính sách Trung Đông của chính quyền Tổng thống Mỹ Joe Biden

Trần Thị Thanh^(*)

Tóm tắt: Trung Đông là khu vực có vị trí địa chiến lược quan trọng, nơi có trữ lượng dầu mỏ và khí đốt hàng đầu thế giới và có ảnh hưởng lớn đến an ninh năng lượng toàn cầu. Những thập kỷ gần đây, Trung Đông đóng vai trò là một trong những động lực chính của sự chuyển đổi kinh tế - chính trị, quân sự toàn cầu liên quan đến nền tảng trật tự thế giới. Chính vì thế, khu vực này luôn là mục tiêu trọng tâm trong chiến lược của các nước lớn, trong đó có chính quyền Mỹ. Ở mỗi thời kỳ của mỗi nhà lãnh đạo, Mỹ đều triển khai chính sách mang dấu ấn cá nhân người đứng đầu nước này đối với Trung Đông, và Tổng thống Joe Biden cũng không ngoại lệ. Năm 2021, sau khi lên nắm quyền, dựa trên những triển vọng khu vực, chính quyền Biden đã đưa ra những chính sách mới đối với Trung Đông. Tuy nhiên, việc chính quyền Mỹ chỉ tập trung vào các quốc gia chủ chốt ở Trung Đông đã khiến tình hình chính trị toàn bộ khu vực này càng trở nên phức tạp.

Từ khóa: Chính sách, Dầu mỏ, Khí đốt, Trung Đông, Mỹ, Tổng thống Joe Biden

Abstract: The Middle East is located in a critical geostrategic region, home to the world's leading oil and gas reserves, and has a great influence on global energy security. In recent decades, the Middle East has acted as one of the main driving forces of global economic, political and military transformation related to the foundation of the world order. Therefore, this area has always been a key target of major powers, including the United States. All US presidential administrations have long deployed their own policy towards the Middle East, and Joe Biden's administration is no exception. In 2021, after coming to power, based on regional prospects, the Biden administration implemented a new policy towards the Middle East. However, the US government's focus only on key countries therein has made the political situation in the Middle East even more confusing and complicated.

Keywords: Middle East Policy, Oil, Gas, Middle East, US, President Joe Biden

Ngày nhận bài: 22/4/2024; Ngày duyệt đăng: 15/5/2024

1. Mở đầu

Từ những năm cuối thế kỷ XIX, chính quyền Mỹ đã tích cực xây dựng chính sách

Trung Đông. Sau năm 1945, Trung Đông trở thành một trong những ưu tiên trong chính sách đối ngoại của Mỹ. Vào đầu thập niên 90 của thế kỷ XX, Liên Xô tan rã, Mỹ chính thức trở thành bá chủ tại Trung Đông. Sau Chiến tranh vùng Vịnh lần thứ

^(*) ThS., Viện Thông tin Khoa học xã hội, Viện Hàn lâm Khoa học xã hội Việt Nam;
Email: jthanh85@gmail.com

hai (năm 2003) và việc Mỹ chiếm đóng Iraq đã đánh dấu sự hiện diện đỉnh cao của Mỹ tại khu vực. Điều này không chỉ dựa trên sự phát triển quan hệ thương mại (chủ yếu là dầu mỏ) với các nước Trung Đông, mà còn bởi các vấn đề trầm trọng khác.

Hiện nay, chính sách Trung Đông của chính quyền Biden được cho là “thực dụng” và “khác biệt”, tuy nhiên, mục tiêu chính vẫn luôn hướng tới việc duy trì ảnh hưởng với tư cách là “người chơi lớn”; xây dựng quan hệ đối tác với các quốc gia chủ chốt nhằm “bảo đảm ổn định” cho toàn khu vực.

2. Chính sách duy trì ảnh hưởng, tránh can thiệp của Mỹ tại khu vực Trung Đông

Chính sách đối ngoại đầu tiên được ông Biden đưa ra sau khi nhậm chức Tổng thống đã nhấn mạnh việc giảm ưu tiên, hạn chế mọi nguồn lực và tránh can dự sâu vào khu vực Trung Đông. Tuy nhiên, tháng 7/2022, tại Hội nghị thượng đỉnh của các nhà lãnh đạo Ả Rập, Tổng thống J. Biden lại khẳng định Mỹ “sẽ không rời bỏ” Trung Đông, cố gắng đảm bảo sự ổn định cho khu vực và thúc đẩy dòng chảy dầu toàn cầu nhằm đảo ngược tình hình giá khí đốt tăng cao (Aya, 2022). Tháng 10/2023, một cuộc khủng hoảng mới đã diễn ra ở Trung Đông sau khi xung đột Israel - Hamas gia tăng; điều này cho thấy những thách thức đối với nỗ lực “xoay trục” sang châu Á của Mỹ. Chính quyền Mỹ buộc phải cân nhắc chuyển dịch nguồn lực từ các ưu tiên khác sang Trung Đông.

Trước kia, nếu các vấn đề chi phối chính quyền Mỹ tại Trung Đông là dầu mỏ, bảo trợ Israel và ngăn chặn các cường quốc khác thiết lập vị trí trong khu vực, thì hiện nay, ba vấn đề chính chi phối các nỗ lực an ninh của Mỹ là ngăn chặn khủng bố, bảo vệ thị trường năng lượng và đối phó với vấn đề

phổ biến vũ khí hạt nhân Iran. Theo Shelly và cộng sự (2022), ngoài những điều trên, Mỹ còn có ba lợi ích lớn tại Trung Đông như: (i) giải quyết xung đột là lợi ích cốt lõi của Mỹ; (ii) tập trung vào vấn đề biến đổi khí hậu mang lại cho Mỹ nhiều cơ hội trong các cuộc đàm phán khu vực; (iii) Mỹ nhận được sự ủng hộ lớn từ phía đồng minh khi quân đội Mỹ đang hiện diện tại ít nhất 12 quốc gia Trung Đông.

Năm 2022, khi xung đột Nga - Ukraine bùng nổ, chính sách Trung Đông của Mỹ lại bị coi là mâu thuẫn. Một mặt, Mỹ muốn rút lui chiến lược, tránh can thiệp khu vực; mặt khác, Mỹ lại cần Trung Đông - đặc biệt là các đồng minh, nhằm hợp tác trong cuộc cạnh tranh với Nga và Trung Quốc. Bởi chính quyền Mỹ lo ngại nếu rút quân khỏi Trung Đông, Nga và Trung Quốc sẽ lấp đầy “khoảng trống quyền lực”, và điều này có thể dẫn đến sự cạnh tranh mạnh mẽ hơn trong tương lai (Becca và cộng sự, 2022). Tuy nhiên, nhiều nước Trung Đông, bao gồm cả đồng minh của Mỹ, đã chuyển sang thế cân bằng chiến lược bởi niềm tin vào Mỹ ngày càng suy giảm. Tháng 7/2022, Tổng thống J. Biden thăm Israel, Palestine và Ả Rập Xê Út, đồng thời tham dự Hội nghị thượng đỉnh An ninh và Phát triển, với mục tiêu cơ bản là tìm kiếm đồng minh trong cuộc đối đầu với Nga và Iran. Tuy nhiên, chuyến đi này đã không đạt được kết quả như mong muốn, liên minh khu vực không được hình thành. Chính quyền Mỹ tiếp tục gây căng thẳng khu vực khi đối đầu với Iran, xây dựng hệ thống liên minh quân sự và rút quân “vô trách nhiệm” khỏi Afghanistan và Iraq. Mâu thuẫn giữa Mỹ, Israel và Iran cũng trở nên gay gắt, gây nhiều trở ngại cho việc nói lỏng quan hệ giữa Ả Rập Xê Út và Iran. Bên cạnh đó, Mỹ cũng ít có khả năng thúc đẩy các

cuộc đàm phán hòa bình giữa Palestine và Israel do “thiên vị” Israel, bỏ qua vấn đề Palestine, làm ảnh hưởng tiêu cực đến nỗ lực tái cơ cấu ngoại giao của các quốc gia Trung Đông (Liu và Shu, 2023: 100).

Trong bối cảnh xung đột ở Trung Đông đang diễn ra sau cuộc chiến Israel - Hamas hồi tháng 10/2023, các lực lượng ủy nhiệm của Iran¹ ở Iraq, Syria và Yemen đã nhiều lần hướng mục tiêu vào các lợi ích của Mỹ để đáp trả việc Washington ủng hộ Israel. Chính quyền Biden đã triển khai hành động theo ba hướng: hỗ trợ Israel; bảo vệ dân thường Palestine, đồng thời khôi phục tiến trình hòa bình Trung Đông; ngăn chặn xung đột lan rộng. Mỹ đã phát động các cuộc tấn công quân sự trực tiếp vào các lực lượng được Iran hậu thuẫn để trả đũa. Hiện tại, các sự kiện ở Trung Đông tiếp tục kéo Washington quay trở lại khu vực. Chính quyền Biden phải quyết định xem xét các ưu tiên để ứng phó với cuộc chiến mới nhất tại Trung Đông. Cách tiếp cận của Tổng thống Mỹ cho thấy những ưu tiên trong chính sách đối ngoại của Mỹ (Kerry, 2023), tuy nhiên, chính trị gia Alcaro (2023) nhận định, Tổng thống Mỹ đang “dao động” khi cố gắng giải quyết cuộc khủng hoảng nghiêm trọng nhất khu vực Trung Đông kể từ cuộc tấn công Iraq do Mỹ dẫn đầu năm 2003.

Trong thập kỷ tới, Mỹ sẽ bảo vệ các lợi ích của mình ở Trung Đông bằng cách xây dựng năm trụ cột: (i) Đưa ra sáng kiến chung về các thách thức an ninh con người, an ninh kinh tế, nhân quyền và biến đổi khí hậu; (ii) Đặt ngoại giao lên hàng đầu trong nỗ lực chấm dứt xung đột tại một số quốc gia, đồng thời giải quyết các mối đe dọa từ

các mạng lưới khủng bố toàn cầu; (iii) Kim hãm và can dự vào Iran với một chiến lược an ninh khu vực cân bằng; (iv) Tạo điều kiện cho sự tiến bộ và hội nhập khu vực dựa trên các chính sách ngoại giao mới và bao trùm; (v) Tập trung nhiều hơn vào các thách thức an ninh mới nổi. Năm trụ cột dựa trên năm bài học rút ra từ nhiều thập kỷ mà Mỹ tham gia vào khu vực, gồm: (i) Địa chính trị toàn cầu là nhân tố quyết định sự thành bại của ngoại giao ở Trung Đông; (ii) Các sáng kiến ngoại giao cần được đồng bộ với các chính sách an ninh và kinh tế nhằm cải thiện cuộc sống và các quyền cơ bản ở Trung Đông; (iii) Áp lực bên ngoài hiếm khi tạo ra kết quả bền vững; (iv) Khả năng đạt được sự thành công về ngoại giao khi giải quyết các mối đe dọa an ninh; (v) Chính trị hóa chính sách đối ngoại của Mỹ là phản tác dụng và làm suy yếu vị thế địa chính trị của Mỹ, đặc biệt là ở Trung Đông (Katulis và Juul, 2021).

Để duy trì vai trò lãnh đạo ở Trung Đông, Mỹ phải đối mặt với những thách thức cả bên trong lẫn bên ngoài. Một trong những thách thức chính vẫn là Iran, quốc gia được Washington coi là mối đe dọa chính ở Trung Đông. Bên cạnh đó là ảnh hưởng ngày càng tăng của Trung Quốc - đối thủ cạnh tranh chiến lược chính của Mỹ, với tư cách là trung gian hòa giải các vấn đề quốc tế và trong bối cảnh hợp tác kinh tế Trung Quốc - Israel ngày càng gia tăng. Thách thức nội bộ chủ yếu đối với Mỹ là sự chia rẽ trong đảng, sự mâu thuẫn trong chính sách của Mỹ xuất phát từ cách tiếp cận khác biệt của Đảng Dân chủ và Đảng Cộng hòa trong vấn đề duy trì và tăng cường an ninh trong khu vực (Breslavtseva, 2023).

Có thể thấy, Trung Đông mang đến cho Mỹ cả thách thức lẫn cơ hội, do đó, Mỹ cần triển khai một chính sách ổn định, kiên

¹ Các lực lượng hỗ trợ Iran trong cuộc đối đầu với Mỹ.

nhấn hơn đối với Trung Đông, một chính sách thừa nhận tầm quan trọng của khu vực, như cầu nối giữa châu Á, châu Âu và châu Phi và là ngã tư quan trọng của kinh tế toàn cầu. Hiện nay, chính quyền Biden vẫn theo đuổi chiến lược “thực dụng”, tập trung vào các liên minh với “chiến lược hợp lý, mục tiêu rõ ràng và nguồn lực hữu hạn” nhằm triển khai kế hoạch lấy lại những “lợi ích cơ bản” tại khu vực Trung Đông (Anderson, 2022).

3. Chính sách của Mỹ tập trung vào một số quốc gia chủ chốt tại Trung Đông

3.1. Iran

Mối quan hệ với Iran là một trong những yếu tố then chốt đối với chính sách Trung Đông mới của Mỹ. Thời chính quyền Tổng thống D. Trump, chương trình nghị sự chống Iran đóng vai trò quan trọng. Với chính quyền Tổng thống J. Biden, mối quan hệ với Iran được cải thiện đáng kể và Iran được coi là ưu tiên hàng đầu tại khu vực; và việc Mỹ quay trở lại “thỏa thuận hạt nhân” là một trong những biện pháp chống lại mối đe dọa từ chính nước này. Các cuộc đàm phán nhằm đưa Iran và Mỹ tuân thủ Kế hoạch Hành động Toàn diện chung - JCPOA hiện đang diễn ra. Sự hồi sinh của các cuộc đàm phán JCPOA dưới thời chính quyền Biden đã giảm bớt một số áp lực đối với Iraq bởi mối quan hệ Mỹ - Iraq cũng được định hình nhờ chính sách đối với Iran của Mỹ. Nếu đàm phán thất bại, chính quyền Biden có thể sẽ tiếp tục áp dụng chính sách thực dụng nghiêm ngặt nhằm ngăn chặn Iran, đồng thời hạn chế các rủi ro và tiết kiệm kinh phí. Mọi nỗ lực không phổ biến vũ khí hạt nhân ở Trung Đông tập trung chủ yếu vào Iran, bởi nếu Iran có được vũ khí hạt nhân thì Ả Rập Xê Út hoặc Thổ Nhĩ Kỳ có thể triển khai theo. Do vậy, bất kỳ chính sách nào của

Mỹ trong việc đổi mới chính sách hạt nhân Iran sẽ phải xem xét việc tài trợ cho các lực lượng ủy nhiệm và ứng xử với các đồng minh trong khu vực. Đối với Iran, Mỹ cùng Israel vẫn là kẻ thù chính. Do đó, chính quyền Biden buộc phải tập trung giải quyết mối đe dọa an ninh đối với các đồng minh, đặc biệt là Israel và Ả Rập Xê Út.

Một trong những yêu cầu lớn nhất của Iran là đạt được sự đồng thuận về thỏa thuận hạt nhân, để có thể loại bỏ nhằm giảm bớt các biện pháp trừng phạt quốc tế, giải quyết những khó khăn kinh tế ngày càng nghiêm trọng. Tuy nhiên, xung đột Nga - Ukraine đã ảnh hưởng tiêu cực đến các cuộc đàm phán. Vấn đề chủ yếu là do Mỹ thay đổi thái độ, một mặt Mỹ nhấn mạnh việc tách rời các biện pháp trừng phạt Nga ra khỏi vấn đề hạt nhân Iran, mặt khác lại trì hoãn các cuộc đàm phán vì nhiều lý do (Zhichao, 2022).

3.2. Israel và Palestine

Trong mối quan hệ Mỹ - Israel và vấn đề Palestine, ông Biden khẳng định tầm quan trọng của Israel và sự cần thiết phải giải quyết xung đột Israel - Palestine thông qua việc thành lập một nhà nước Palestine “khả thi”. Tuy nhiên, việc công nhận Jerusalem là Thủ đô của Israel và ủng hộ Hiệp định Abraham¹ sẽ không thay đổi.

Cách tiếp cận của chính quyền Biden đối với xung đột Israel - Palestine được đánh giá là thận trọng hơn nhiều so với người tiền nhiệm D. Trump. Chính quyền Trump công khai đứng về phe cực đoan Israel, kịch liệt phản đối phong trào dân tộc Palestine và đưa ra giải pháp hai nhà nước; trái lại, chính quyền Biden chỉ tìm kiếm những lợi ích khiêm tốn trên thực tế,

¹ Hiệp định hòa bình giữa Israel và các Tiểu Vương quốc Ả Rập Thống nhất (UAE).

ưu tiên tránh rủi ro chính trị trong khi vẫn ủng hộ chương trình nghị sự hai nhà nước.

Mỹ nỗ lực củng cố chính quyền Palestine, nơi đang phải đối mặt với bất ổn tài chính và tính hợp pháp của bộ máy cầm quyền bị suy giảm nhanh chóng. Bản thân người Palestine đặt nhiều kỳ vọng vào sự hợp tác với Mỹ, mong muốn quay trở lại với chính sách thời ông Obama, xây dựng nghị quyết 2334 của Hội đồng Bảo an Liên Hợp Quốc¹.

Khi cuộc xung đột Nga - Ukraine nổ ra, Chính phủ Israel tìm cách bảo vệ lợi ích quốc gia, duy trì mối quan hệ đặc biệt với Mỹ và Nga. Dưới áp lực lớn của Mỹ và phương Tây, Israel đã điều chỉnh một số chính sách như tham gia các lệnh trừng phạt chống Nga và cung cấp vũ khí cho Ukraine. Ngoài ra, để duy trì sự an toàn cho cộng đồng người Do Thái, Chính phủ Israel cũng phối hợp với Nga và Ukraine trong quá trình hòa giải xung đột.

Có thể thấy, chính quyền Tổng thống J. Biden sẽ triển khai một chính sách thực dụng mới, không tác động mạnh đến quan hệ với Israel và có lợi cho người Palestine. Ngoài ra, ông Biden cũng ủng hộ tiến trình bình thường hóa quan hệ của Israel với các quốc gia Ả Rập.

3.3. Ả Rập Xê Út

Cuộc khủng hoảng trong quan hệ giữa chính quyền Mỹ và Ả Rập Xê Út là “đi sản” của chính quyền Obama, khi Mỹ ủng hộ các cuộc biểu tình chống Chính phủ trong Mùa xuân Ả Rập những năm 2010-2011. Một minh chứng khá rõ ràng cho cuộc khủng hoảng quan hệ hai bên là

việc Ả Rập Xê Út từ chối yêu cầu tăng sản lượng dầu, giảm giá năng lượng vào tháng 3/2022 của Mỹ và yêu cầu các chế độ quân chủ tuân theo thỏa thuận trong khuôn khổ OPEC+. Mối quan hệ Mỹ - Ả Rập Xê Út từ lâu đã trở nên phức tạp, do vậy, động thái chính sách Trung Đông đầu tiên của chính quyền Biden là điều chỉnh mối quan hệ với đồng minh quan trọng - Ả Rập Xê Út (Nissenbaum, 2022).

Để có điều kiện triển khai các hoạt động chống khủng bố và cân bằng mối quan hệ với Iran, chính quyền Mỹ buộc phải dựa vào Ả Rập Xê Út. Mỹ quyết định ngừng bán vũ khí tấn công cho Ả Rập Xê Út, nhưng sẽ tiếp tục cung cấp hỗ trợ phòng thủ cho quốc gia này nhằm chống lại các cuộc tấn công bằng máy bay không người lái và tên lửa do Iran hậu thuẫn. Có thể thấy, chính quyền Tổng thống J. Biden duy trì mối quan hệ Mỹ - Ả Rập Xê Út nhằm mục tiêu ngăn chặn nước này tìm kiếm quan hệ đối tác quốc phòng mạnh mẽ hơn với Nga và Trung Quốc.

3.4. Syria và Iraq

Kể từ khi nhậm chức, Tổng thống J. Biden đã loại Syria khỏi “tầm ngắm” trong chính sách khu vực. Chính sách Syria của chính quyền Mỹ nhằm mục đích đảm bảo sự thất bại lâu dài của Nhà nước Hồi giáo (IS), giảm bớt sự thù địch và cải thiện các điều kiện nhân đạo. Tuy nhiên, không điều khoản nào thành hiện thực. Hiện nay, Mỹ chỉ đơn thuần duy trì 900 binh lính như một phần trong sứ mệnh chống khủng bố của Liên minh Toàn cầu do Mỹ lãnh đạo. Chính quyền Mỹ dường như tập trung hơn vào cuộc xung đột Israel - Hamas tại Gaza. Về Chính phủ Syria, Tổng thống J. Biden vẫn duy trì các biện pháp trừng phạt và đưa ra Đạo luật Captagon - đóng vai trò như một biện pháp ngăn chặn các quốc gia Ả Rập

¹ Đây là nghị quyết đầu tiên được thông qua về Israel và Palestine từ năm 2016, và là nghị quyết đầu tiên để giải quyết các vấn đề khu định cư của Israel kể từ Nghị quyết 465 đưa ra năm 1980.

đang tìm cách bình thường hóa quan hệ với Tổng thống Syria - Bashar al-Assad. Ngoài ra, các biện pháp trừng phạt chống lại chế độ hiện tại - gọi là “Đạo luật Caesar”, cũng sẽ được triển khai (Hussein, 2023).

Iraq sẽ tiếp tục là đấu trường đối đầu giữa Washington và Tehran. Dù vậy, tại Iraq, một số vấn đề nội bộ chưa được giải quyết, chủ yếu là về kinh tế. Cuộc khủng hoảng tài chính vào năm 2020 đã khiến quốc gia này rơi vào đỉnh điểm khó khăn, đe dọa sự cầm quyền của Thủ tướng M. al-Kazimi - người vốn trung thành với Mỹ. Trước bối cảnh đó, chính quyền Mỹ tập trung giải quyết các vấn đề của Iraq, cung cấp các khoản cho vay mới và thu hút hỗ trợ kinh tế của cộng đồng thế giới cho Iraq. Mối quan hệ giữa Mỹ và Iraq dựa trên lợi ích chung về chủ quyền, toàn vẹn lãnh thổ, an ninh, ổn định của Iraq và cam kết tăng cường quan hệ đối tác song phương. Tổng thống J. Biden cũng khẳng định tầm quan trọng của việc xây dựng một nền kinh tế thịnh vượng, đa dạng ở Iraq, hội nhập vào hệ thống kinh tế khu vực và toàn cầu, có khả năng đáp ứng các nhu cầu thiết yếu của người dân Iraq.

Với các cuộc tấn công vào Iraq và Syria, một mặt, chính quyền Tổng thống J. Biden cố gắng tìm cách chấm dứt và làm suy giảm khả năng thực hiện các cuộc tấn công khác trong tương lai cũng như trấn an người dân rằng nước Mỹ sẽ không đứng yên trước sự tấn công từ bên ngoài. Mặt khác, Tổng thống J. Biden tránh xung đột leo thang bởi nó có thể dẫn đến một cuộc chiến tranh tổng lực ở khu vực Trung Đông. Tuy vậy, việc duy trì sự cân bằng này sẽ khó khăn do tình hình chính trị phức tạp trong khu vực cũng như việc sử dụng lực lượng quân sự để chống lại Iran và các lực lượng ủy nhiệm của nước này.

4. Một số nghiên cứu đánh giá về chính sách Trung Đông của Mỹ

Đánh giá về chính sách Trung Đông của Mỹ, Norman (2021) làm rõ chính sách đối ngoại của chính quyền Tổng thống J. Biden tại khu vực Trung Đông tập trung vào mối quan hệ đối tác với các quốc gia chủ chốt cùng các ưu tiên hàng đầu như không phổ biến vũ khí hạt nhân và chống khủng bố. Chính sách đối ngoại tại khu vực Trung Đông của Tổng thống J. Biden thể hiện bằng sự can dự hạn chế nhưng thực dụng. Điều này hoàn toàn khác biệt với chủ nghĩa dân tộc thời Trump và chủ nghĩa toàn cầu thời Obama. Chính quyền Biden thận trọng bởi hai lý do chính: (i) không muốn Mỹ bước ra thế giới với tư cách là một quốc gia thay đổi mạnh mẽ hướng đi một lần nữa; (ii) ông Biden muốn thể hiện sự khác biệt so với các chính sách của ông Trump.

Bên cạnh đó, Kuperwasser (2021) cho rằng, dưới thời Tổng thống D. Trump, khu vực Trung Đông đã trải qua những thay đổi mạnh mẽ, điều này tạo cho Mỹ đòn bẩy để thúc đẩy những lợi ích quan trọng về sau. Năm 2021, khi Tổng thống J. Biden công bố chiến lược quốc gia mới, tầm nhìn về chính sách Trung Đông của Mỹ lại được cho là khác biệt. Nếu chính sách của ông Trump bao quát toàn khu vực thông qua việc áp dụng quyền lực cứng và mềm, cam kết và đối thoại, hành động đa phương và nhân quyền, thì chính quyền Biden lại đưa ra chính sách đối ngoại chỉ với một số vị trí quan trọng tại Trung Đông, tập trung vào các mục tiêu chính như: thiết lập quan hệ với các quốc gia dầu mỏ, chấm dứt chiến tranh và đàm phán đưa các thỏa thuận hạt nhân trở lại đúng hướng. Ông Biden chọn cách tiếp cận ít đối đầu hơn, tránh gây “áp lực tối đa”, song song với

đó là các cuộc đàm phán. Điều này phù hợp với xu hướng bình thường hóa đang nổi lên trong khu vực.

Việc triển khai chính sách Trung Đông của chính quyền Mỹ gặp nhiều khó khăn bởi cạnh tranh chiến lược Mỹ - Trung ngày càng gia tăng, chính quyền Mỹ đã hạn chế ảnh hưởng của Trung Quốc bằng việc gây áp lực lên các nước Trung Đông, cản trở hợp tác Trung Đông - Trung Quốc trong sáng kiến “Một vành đai, Một con đường”; yêu cầu các nước Trung Đông phối hợp trong các vấn đề liên quan đến lợi ích cốt lõi của Trung Quốc. Trước sức ép của Mỹ, chính sách kinh tế, ngoại giao của các nước Trung Đông đối với Trung Quốc không bị ảnh hưởng tiêu cực. Họ vẫn duy trì tăng cường hợp tác toàn diện, ủng hộ Trung Quốc bảo vệ chủ quyền, an ninh và lợi ích. Bên cạnh đó, kể từ khi xảy ra xung đột Nga - Ukraine, phần lớn các nước Trung Đông đã áp dụng quan điểm và chính sách tương đối trung lập, từ chối ủng hộ chính sách chống Nga của Mỹ bởi hành động đó có thể làm tổn hại lợi ích quốc gia của chính họ. Điều này cho thấy, mong muốn của các nước trong khu vực Trung Đông là tự chủ chiến lược, đa dạng hóa chính sách đối ngoại và quan hệ kinh tế với các đối tác.

Kocheurov (2023) nhận định, chính sách “ngăn chặn kép” của chính quyền Tổng thống J. Biden nhằm chống lại sự cạnh tranh ngày càng tăng từ Trung Quốc và Nga đang buộc Mỹ phải tích lũy lực lượng, giảm hoạt động ở khu vực Trung Đông. Chính sách của Mỹ trì trệ vì chính quyền Biden không thể điều chỉnh hành động phù hợp với thực tế hiện nay. Trong tương lai, tình hình có thể thay đổi nếu ông Trump - người có thể tạo dựng mối quan hệ tốt với các nước trong khu vực, giành chiến

thắng trong cuộc bầu cử tổng thống Mỹ tiếp theo. Ngoài ra, những chuyển biến tích cực một phần có thể xảy ra khi những căng thẳng trong quan hệ giữa Mỹ với Nga và Trung Quốc giảm bớt. Về bản chất, quyền lực của Mỹ ở khu vực Trung Đông bị suy giảm không phải bởi quyền lực cứng bị thu hẹp, mà do thiếu định hướng chính sách và thiếu cam kết chính trị tin cậy.

Một số nghiên cứu của viện ISPI (2022) lại chỉ ra rằng, hướng chiến lược của Tổng thống J. Biden là xoay trục khỏi Trung Đông, giảm sự đầu tư vào mối quan hệ với các nhà lãnh đạo khu vực, giảm sự điều động quân đội cũng như các khoản tài trợ khu vực, tập trung vào các vấn đề cấp bách và quan trọng hơn đối với Mỹ, như khôi phục mối quan hệ với Trung Quốc và Nga, bởi chính quyền Tổng thống J. Biden không muốn biến khu vực Trung Đông thành đấu trường giữa các siêu cường. Trong khi đó, Al Jazeera (2023) khẳng định, chính sách Trung Đông của chính quyền Biden không có sự khác biệt đáng kể, nhưng bất ổn và thiếu nhất quán.

Như đã phân tích ở trên, Trung Đông vốn có vị trí địa chiến lược quan trọng và nền kinh tế dầu khí lớn mạnh, có tác động tới kinh tế toàn cầu, bên cạnh đó, những lo ngại về vũ khí hạt nhân, sự gia tăng chủ nghĩa khủng bố và cạnh tranh ngày càng tăng của các nước lớn trong khu vực, buộc chính quyền Tổng thống J. Biden phải xem xét lại chính sách đối ngoại. Hiện tại, chính sách của Mỹ đang tuân theo các nguyên tắc như ưu tiên ngoại giao, hợp tác đa phương và đàm phán hơn là sử dụng quyền lực quân sự “cứng”.

5. Kết luận

Là một cường quốc toàn cầu, Mỹ có lợi ích chiến lược mạnh mẽ ở khu vực Trung Đông. Tuy nhiên, ảnh hưởng của

Trung Quốc ngày càng tăng trong khu vực nên việc đối trọng với Bắc Kinh đòi hỏi Washington phải có hành động chiến lược phù hợp hơn ở Trung Đông. Bên cạnh những bất ổn trong khu vực, Mỹ cũng phải đối mặt với hai vấn đề toàn cầu, đó là Nga đang củng cố các vị trí quân sự - chính trị, còn Trung Quốc tiếp tục mở rộng vành đai kinh tế trong đại chiến lược “Một vành đai, Một con đường”. Có thể thấy, việc giải quyết các vấn đề ở khu vực Trung Đông vẫn là bài toán khó đối với chính quyền Tổng thống J. Biden, khi mà nhiều yếu tố cả bên trong và bên ngoài tác động làm gián đoạn cách tiếp cận của ông Biden. Trung Đông vẫn là chìa khóa cho các lợi ích địa chiến lược của Mỹ; muốn thành công trong chính sách đối ngoại nhằm vào Trung Quốc và Nga, ông Biden sẽ không để mất đòn bẩy Trung Đông □

Tài liệu tham khảo

1. Al Jazeera Staff (2023), *Biden's Middle East policy not much different than Trump*, <https://www.aljazeera.com/news/2023/5/4/bidens-middle-east-policy-not-much-different-than-trump-expert>
2. Alcaro, Riccardo (2023), “In the Middle East, Biden is on the Razor's edge”, *Istituto Affari Internazionali (IAI)* 23 (55), pp. 1-6, <https://www.iai.it/sites/default/files/iaicom2355.pdf>
3. Anderson, Kerry (2022), *Will Biden be able to pursue his Middle East policies?*, <https://www.eurasiareview.com/03022022-will-biden-be-able-to-pursue-his-middle-east-policies-analysis/>
4. Anderson, Kerry (2023), *Is the Middle East undermining the US' pivot to Asia?*, <https://www.arabnews.com/node/2397461>
5. Aya, Batrawy (2022), *Biden says U.S. 'will not walk away' from Middle East*, <https://www.pbs.org/newshour/politics/biden-says-u-s-will-not-walk-away-from-middle-east>
6. Becca, Wasser; Howard, Shatz, John, Drennan; Andrew, Scobell; Brain, Carison; Yvonne, Crane (2022), “Crossroads of competition: China, Russia, and the United States in the Middle East”, *RAND Corporation*, https://www.rand.org/pubs/research_reports/RRA325-1.html
7. Byman, Daniel (2024), *Biden walks a fine line with airstrikes on Iran-backed militants*, <https://foreignpolicy.com/2024/02/02/us-strikes-iraq-syria-iran-biden-response/>
8. Cook, Steven; Mattei, Eni Enrico (2022), *Biden's Middle east strategy is ruthless pragmatism*, <https://foreignpolicy.com/2022/01/07/biden-middle-east-saudi-arabia-syria-yemen-strategy/>
9. Gangzheng, She (2022), “New “Intermediate Zone”: Arab countries amid the Ukraine war”, *Arab World Studies*, 5, pp. 58-76.
10. Hussein, Farzand (2023), *Biden's Syria policy failure*, <https://npasyria.com/en/108196/>
11. ISPI (2022), *Assessing Biden's Middle East policy*, <https://www.ispionline.it/en/publicazione/assessing-bidens-middle-east-policy-one-year-32921>
12. Katulis, Brian; Juul, Peter (2021), *Strategic Reengagement in the Middle East*, <https://www.americanprogress.org/article/strategic-reengagement-in-the-middle-east/>
13. Kuperwasser, Yossi (2021), *President Biden's Middle East policy*, <https://fathomjournal.org/president-bidens->

- middle-east-policy/
14. Liu Z., Shu M. (2023), “The Russia-Ukraine conflict and the changing geopolitical landscape in the Middle East”, *China Int Strategy Rev.* 5, pp. 99-112.
 15. Nissenbaum D., Kalin S., Cloud D. (2022), “Saudi, Emirati leaders decline calls with Biden during Ukraine crisis”, *The Wall Street Journal*, <https://www.wsj.com/articles/saudi-emirati-leaders-decline-calls-with-biden-during-ukraine-crisis-11646779430>
 16. Norman, Julie (2021), *Middle East balance key to Biden’s foreign policy aims*, <https://americas.chathamhouse.org/article/middle-east-balance-biden-foreign-policy/>
 17. Shelly, Ulbertson; Howard, Shatz; Stephanie, Stewart (2022), “Renewing U.S. security policy in the Middle East”, *RAND Corporation*, 94p.
 18. Yaghi, Mohammad (2021), “What drives President Biden’s Middle East Policies? And what are their impacts on the Gulf States?”, *Policy Report*, No. 22 - May.
 19. Zhichao, Tang (2022), “Spillover and breakthrough: The Impact of the escalation of Ukraine Crisis on the Middle East”, *Russian, East European & Central Asian Studies*, pp. 5-75.
 20. Бреславцева А.А. (Breslavitseva A.A.-2023), *Политика Дж. Байдена по урегулированию ближневосточного конфликта: новые вызовы, старые проблемы*, <https://www.imemo.ru/publications/policy-briefs/text/politika-dzh-baydena-po-uregulirovaniyu-blizhnevostochnogo-konflikta-novie-vizovi-starie-problemi>
 21. Кочегуров Д. А (Kochegurov D.A - 2023), “США на Ближнем Востоке: начало большого размежевания”, *Россия и Америка в XXI*, <https://rusus.jes.su/s207054760027305-2-1/>